

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Boeken (en zo)

Verschillen omarmen – Transcultureel systemisch werken

Nel Jessurun & Roxane Warring (2018).
Tweede geheel herziene druk. Bussum:
Uitgeverij Coutinho. 367 pp. € 43,50.
ISBN 978 90 4690 6231

Margo Sandel

Uitgangsgedachte van dit boek is dat het in een samenleving die wat betreft culturele samenstelling en diversiteit snel verandert, noodzakelijk is dat de opleidingen en praktijkvoeringen van de hulpverlening meevolueren. Volgens de auteurs vraagt onze multiculturele samenleving van therapeuten dat zij problemen vanuit een holistisch perspectief kunnen bekijken en cliënten, ongeacht hun maatschappelijke, financiële, etnische of klasse-achtergrond, helpen een passende oplossing te vinden voor hun problemen.

De auteurs beogen met dit leerboek een breed en divers hulpverleningskader te bieden dat toepasbaar is voor iedere cliënt, onafhankelijk van de culturele achtergrond.

Het boek gaat in op de systeem- en communicatietheorie en maakt gebruik van antropologische ideeën om (cultuur)verschillen te duiden. Centraal daarin staat de overtuiging van de auteurs dat cultuur, klasse en gender universele thema's zijn die bij iedereen – van welke afkomst dan ook – spelen en dat systemisch werken de meest universele en omvattende behandelwijze is.

Nel Jessurun is psychotherapeut, systeemtherapeut, supervisor, leertherapeut

en opleider van de Nederlandse Vereniging voor Relatie- en Gezinstherapie en expert op het gebied van interculturele problematiek. Ze heeft middels verschillende publicaties op het gebied van het transculturele gedachtegoed haar strepen verdiend op het gebied van interculturele problematiek en multiculturele vraagstukken. In 2010 verscheen van haar hand de eerste versie van dit boek, dat beschouwd mag worden als een van de eerste leerboeken voor therapeuten over dit onderwerp in het Nederlands taalgebied.

Roxane Warring is transcultureel systeemtherapeut, psycholoog, trainer en consultant. Ze heeft haar opleiding tot transcultureel systeemtherapeut in 2014 afgerond bij het Collectief Transcultureel Therapeuten (CTT) waarvan Jessurun een van de opleiders is.

Het boek bestaat uit vier delen, samen goed voor zestien hoofdstukken, die los van elkaar gelezen of behandeld kunnen worden. Alle hoofdstukken bevatten, naast casusbesprekingen, ook bruikbare oefeningen die aanzetten tot zelfreflectie van de professional en reflectie in het contact met het cliëntstelsel.

De inleiding is de moeite van grondig lezen waard. De auteurs zetten uiteen wat ze met dit leerboek beogen, bespreken hun visie op de samenleving en beschrijven wat zij verstaan onder transcultureel systemisch werken. Tevens geven ze informatie over het online te verkrijgen studiemateriaal.

Het eerste deel omvat de theoretische basis van het boek en beslaat zes hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk gaat over de theorie achter het systemisch werken. De auteurs belichten belangrijke concepten

en de historische ontwikkelingen die aan het systemisch werken bijdroegen. Ook positioneren ze de transculturele systeem-benadering.

In hoofdstuk 2 komt het levensfase-multicontextmodel aan de orde. Dit systeem-theoretisch model, dat gebaseerd is op het gezinslevenscyclusmodel van Carter en McGoldrick (1999), is door Jessurun en Warring uitgebreid en aangevuld met transculturele aspecten. De focus ligt op de positieve en negatieve stressoren die een individu ondervindt in zijn ontwikkeling in de brede multicontext gedurende de opeenvolgende levensfasen. De auteurs beschouwen dit model als het meest bruikbare voor het transcultureel systemisch werken.

In hoofdstuk 3 besteden de auteurs aandacht aan de theoretische bijdragen van Murray Bowen en Ivan Böszörményi-Nagy, pioniers van de intergenerationele stroming.

Communicatie komt in hoofdstuk 4 aan bod. De auteurs bespreken hoe, bij het verzenden en ontvangen van verbale en non-verbale boodschappen, het communicatieproces beïnvloed wordt door bijvoorbeeld intonatie, woordvolgorde en zinsopbouw.

In hoofdstuk 5, over taal, komen aspecten aan de orde die van belang zijn voor de transculturele hulpverlening, onder andere hoe om te gaan met taalverschillen, linguïstische conventies en cultuurafhankelijke expressievormen.

Hoofdstuk 6 behandelt de bijdragen vanuit de antropologie. De auteurs laten zich inspireren door het antropologisch model van Kluckhohn en Strodtbeck (1961), dat beschrijft hoe de relatie van een mens met zichzelf, met de ander, met de tijd en met de natuur anders wordt ingevuld naar gelang zijn culturele achtergrond. Dit model biedt een kader waarin het denken,

voelen en zich gedragen vanuit een andere cultuur kan worden begrepen.

In deel 2 gaan de auteurs dieper in op het transcultureel werken: in vier hoofdstukken komen maatschappelijke en menselijke factoren aan de orde die een belangrijke rol spelen in relaties, waaronder cultuur, klasse, gender en religie.

In hoofdstuk 7 lichten ze migratie als cultureel verschijnsel uitgebreid toe. Tevens hebben ze aandacht voor aan migratie verwante thema's als racisme, discriminatie en uitsluiting.

Klasse en sociale status komen in hoofdstuk 8 in historisch perspectief aan de orde. De auteurs benadrukken het belang van de invloed van klasse, zowel binnen de maatschappij als binnen gezinnen en in professionele relaties. De auteurs stellen dat aandacht voor de invloed van klasse en sociale status van alle partijen vraagt om kritisch te reflecteren op eigen heilige huisjes, overtuigingen en gevoelens van ongemak.

Hoofdstuk 9 gaat in op de concepten sekse, gender en seksuele oriëntatie en schetst de historische context van veranderingen in man-vrouwrollen met nadruk op het feminisme. Ook passeert kort de positie van de man in de eenentwintigste eeuw de revue.

Het laatste hoofdstuk van deel 2 biedt een systemische kijk op religie en spiritualiteit, met ook aandacht voor de traditionele geneeskunde en sjamanisme en de plek van religie en spiritualiteit in de professionele relatie.

Deel 3 richt zich in vier hoofdstukken op vaardigheden, waarbij de auteurs in twee hoofdstukken het gebruik van het genogram uitgebreid bespreken. Ook passen ze in dit deel de theoretische bijdragen van Bowen en Böszörményi-Nagy aan het intergenerationeel kijken naar en werken met systemen toe.

Het brede proces van aanmelding tot afsluiting van de hulpverlening in systemische gesprekken komt in hoofdstuk 13 aan bod. Ook reiken de auteurs in dit hoofdstuk richtlijnen voor een transcultureel-systemische taxatie (McGoldrick, Garcia Preto & Carter, 2015) aan. In hoofdstuk 14 bespreken ze technieken uit onder andere de contextuele benadering, het narratieve en het cybernetische perspectief.

Het boek sluit af met deel 4, dat is getiteld: 'De professional en zijn systeem'. 'Ken uzelf, zo kent gij anderen.' Met deze quote benadrukken de auteurs het belang van het kennen van de eigen culturele en historische achtergrond en de eigen onbewuste reacties en (voor)oordelen. Dit vierde deel bevat veel oefeningen en methoden voor de professional om tot een beter zelfcorrigerend inzicht in het eigen functioneren te komen en dat bewust te kunnen inzetten. Bovendien nodigen de auteurs de lezer uit kritisch te kijken naar het bredere systeem van de professional op het niveau van team, instelling, werk en opleidingen.

Jessurun en Warring hebben met dit werk een mooi, toegankelijk en waardevol leerboek geschreven voor een brede en diverse doelgroep. Mede door de heldere praktijkvoorbeelden, de uitdagende bewustwordingsoefeningen en de verwijzing naar de website is het een praktisch bruikbaar boek voor docenten en opleiders die diversiteit in hun opleiding belangrijk vinden.

De mooie kruisbestuiving tussen de systeemtherapie en de antropologie, de heldere visie vanwaaruit dit leerboek is geschreven, de methoden en technieken die de auteurs aanreiken, de aandacht

zowel voor de rol van de professional als voor maatschappelijke factoren die meespelen in relaties, maken dit leerboek ook voor de ervaren systeemtherapeut boeiende materie. Het boek leest prettig en in vergelijking met de vorige editie is de toon minder 'activistisch' en belerend.

Wat ik wel gemist heb is aandacht voor de rol en betekenis van emotionele processen in het transcultureel systemisch werken. Een hoofdstuk gewijd aan dit thema zou waardevol geweest zijn. Twee hoofdstukken over het gebruik van het genogram legt veel nadruk op deze methodiek, al lijkt dat begrijpelijk. Het genogram wordt immers beschouwd als een belangrijk instrument voor de transculturele systeemtherapeut.

Dit boek gaat verder dan een naslagwerk over intercultureel werken en mag daarom in de huidige tijd niet ontbreken op de lijst van verplichte literatuur van systeemtherapeutische opleidingen.

Margo Sandel is gz-psycholoog, psychotherapeut, systeemtherapeut, supervisor en opleider van de NVRG. Ze is werkzaam bij i-Psy Amsterdam, afdeling Jeugd en Gezin en Volwassenen.

Literatuur

- Kluckhohn, R.R., & Strodtbeck, F. (1961). *Variations in value orientations*. New York: Harper & Row.
- McGoldrick, M., Garcia Preto, N.A., & Carter, B.A. (2015). *The expanding family life cycle – Individual, family, and social perspective* (5th ed.). London: Pearson.